

בס"ד, ו' כסלו התשפ"ו

זבחים ע"ג – ביטול ברוב, דין "קבוע דרבנן", והאם קורבן דחוי שהוקרב כשר בדיעבד

שאלות:

1. במאפיה התערבבה לחמניה של תרומה, בתוך שקית רגילה שלא יודעים לזהות אותה, האם כל השקיות יכולות לבטל אותה?

המשך הדיון על ביטול ברוב: שיטת "תנא דליטרא קציעות"

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם כדי לברר את שיטת **רב פפא**, שהמשנה שלנו (שאומרת שבהמות לא בטלות ברוב) נאמרה על פי שיטת "תנא דליטרא קציעות".

○ הברייתא דנה במקרה של "ליטרא קציעות" (משקל מסוים של תאנים מיובשות) של תרומה, שנדחסו על פי הפתח ("פה") של כלי שהכיל קציעות של חולין. הכלי עם קציעות התרומה התערבב עם כלים דומים שהכילו רק חולין, והוא לא יודע באיזה מהם נמצאת התרומה. ברור שהחלק התחתון ("שוליים") של הכלים לא חשוד. בדרך כלל, תרומה בטלה ביחס של אחד למאה.

○ הברייתא מביאה מחלוקת בין **רבי מאיר** ו**רבי יהודה**, לגבי מה אמרו **רבי אליעזר** ו**רבי יהושע**, **רבי מאיר** אומר:

▪ **רבי אליעזר**: אמר שרואים את כל הקציעות (עליונות ותחתונות, מכל הכלים) כאילו הן מעורבבות יחד, והתרומה בטלה במאה (כלומר, למרות שאין מאה כלים שלמים של היתר, סך כל הקציעות בכל הכלים מצטרף ליחס של מאה כנגד אחד).

▪ **רבי יהושע**: אמר שאם יש מאה "פומין" (פתחי כלים) של היתר, התרומה בטלה בהם. אם לא, כל ה"פומין" אסורים.

○ **רבי יהודה** אומר:

▪ **שרבי אליעזר**: אמר כמו דעת **רבי יהושע** הקודמת (צריך מאה פיות).

▪ **ורבי יהושע**: אומר אפילו אם יש שלוש מאות "פומין", התרומה לא בטלה. הסיבה היא שקציעות הן "דבר שבמניין" ("כל שדרכו להימנות"), ודבר כזה לא בטל ברוב.

○ **המסקנה**: הדעה האחרונה של **רבי יהושע** (לפי **רבי יהודה**) היא שיטת "תנא דליטרא קציעות". הוא מחמיר ואומר שדבר שאפילו רק **לפעמים** נמכר במניין, ושהאיסור שלו הוא רק **מדרבנן**, עדיין לא בטל ברוב. לכן, המשנה שלנו הולכת לפי השיטה הזאת, וקל וחומר שבהמות פסולות, שהן חשובות והאיסור שלהן מהתורה, לא יתבטלו ברוב.

○ **רב אשי** מציע הסבר אחר, שגם לשיטת **חכמים**, "בעלי חיים חשיבי" (חשובים) בפני עצמם, ולכן הם לא בטלים ברוב, וזה לא חייב להיות בשיטת 'תנא דליטרא קציעות'.

2. יוני טוען שאפשר לקנות מחנות ללא הכשר על סמך הדין של כל דפריש מרובא פריש, הוא צודק?

האם ניתן להתיר תערובת על ידי "כל דפריש מרובא פריש"?

הגמרא שואלת: למה לא להתיר את תערובת הזבחים באמצעות הכלל "כל דפריש מרובא פריש"? (כל מה שפורש מהרוב – מהרוב הוא פורש).

○ **הבעיה – "קבוע"**: הגמרא דוחה את האפשרות הזאת, כי האיסור בתערובת הזאת נחשב "קבוע".

○ **הסבר על דין "קבוע" והכלל "כל דפריש"**:

▪ **קבוע מהתורה**: יש דין מהתורה של דבר שהוא "קבוע" במקומו ולא מתערבב (כלומר, לא נוצרת ממנו תערובת אמיתית, למשל בן אדם עם זהות, או חנות מסויימת). במקרה כזה, הוא לא בטל, והדין שלו הוא "כמחצה על מחצה", כאילו יש ספק של 50% היתר ו-50% איסור. המקור לדין הזה הוא מהפסוק **"וְאָרְבַּ לוֹ וְקָם עִלְיוֹ"**, שממנו לומדים שאדם הזורק אבן לחבורת אנשים שאפילו אם רובה ישראלים ומיעוטה גויים, הוא לא ייחשב רוצח, כי זה נחשב כאילו חצי מהם גויים.

▪ **קבוע מדרבנן**: הסוגיה שלנו היא המקור המרכזי לדין "קבוע מדרבנן" כפי שעולה מהשולחן ערוך ונושאי הכלים ביורה דעה קי. חכמים גזרו להתייחס לדברים חשובים שהתערבבו כאילו הם "קבוע". בגזירה הזאת נכללים כל הדברים שלא בטלים בתערובת ברוב, כמו בעלי חיים, "בריה", דבר שבמניין, חתיכה הראויה להתכבד וכו'.

▪ **הכלל "כל דפריש מרובא פריש"**: הכלל הזה הוא בעצם החריג לדין "קבוע", והוא אומר שאפשר ללכת אחר הרוב. לפי דעת הרשב"א השאלה היא מתי התעורר הספק: אם הספק התעורר לאחר שהפריט כבר "פרש" מעצמו ממקום הקביעות, אז הוא לא נידון כ"קבוע" והולכים אחרי הרוב.

○ הגמרא מציעה פתרון: "נכבשינהו דנייד" – ניזי את כל הבהמות יחד. לכאורה, כעת האיסור כבר הוא לא "קבוע", ונוכל להשתמש בכלל "כל דפריש מרובא פריש".

○ **רבא מסביר למה חכמים אסרו גם את הפתרון הזה.**

▪ **ניסיון ראשון (נדחה)**:

גזירה שמא יבואו עשרה כהנים, כל אחד יפריש בהמה אחת, ואחרי שישחטו אותן בנפרד (על סמך הכלל "כל דפריש"), הם יזרקו את הדם ויקטירו את האימורים של כל העשר בבת אחת. במקרה כזה, נוצרת שוב תערובת של "רוב", ויש חשש שהבהמה הפסולה נמצאת בתוכה. תלמיד חכם מקשה על **רבא**: וכי הדם, שנלקח בחזקת כשר, חוזר להצטרף לרוב ולהיאסר כשהוא במגיס (הכלי)? הגמרא דוחה את האפשרות הזו, וכן את האפשרות שעשרה כהנים יצליחו לתפוש ולהקריב את הבהמות בדיוק באותו הרגע.

▪ **הסבר שני (מקובל)**: לכן **רבא** אומר שהגזירה היא "משום קבוע" – כלומר, חכמים חששו שאם יתירו להפריש בידיים מהתערובת לאחר הזזתה, אנשים יבואו בטעות להתיר גם במצב שבו התערובת עדיין "קבועה", מצב שבו הדבר אסור.

3. לרונית התערבה היונה של החטאת עם היונה של העולה, והכהן הקריב אותם למעלה כאילו שתיהן עולות האם היא צריכה להביא רק עוד חטאת?

האם קורבן שהוקרב מתערובת פסולה – מרצה בדיעבד?

רבא מוסיף ואומר: "השתא דאמרי רבנן לא נקריב, אי נקריב – לא מרצי". כלומר, כיוון שחכמים אסרו להקריב מהתערובת, אם מישהו עבר והקריב – הקורבן נחשב "דחוי" ולא עלה לבעליו לחובה.

- **רב הונא בר יהודה** מקשה על **רבא** ממשנה במסכת קינין. המשנה שם עוסקת בתערובת של חטאות ועולות של עוף (שאינן להן תקנה של "ירעו עד שיסתאבו", כי עופות לא נפדים). המשנה אומרת שלכתחילה "ימותו כולן", אבל אם הכהן לא שאל והקריב – הקורבנות שעלו כהלכתם (עולות למעלה, חטאות למטה) **כשרים בדיעבד**. וזה סותר את דברי **רבא**!
- **רבא מתרץ** שזה מחלוקת תנאים: האם "בעלי חיים נדחין" או "לא נידחים". כלומר, **רבא** שסובר כשיטה ש"בעלי חיים נדחין", ולכן הקורבן שהוקרב מהתערובת נשאר פסול. המשנה בקינין, לעומת זאת, שסוברת כשיטה ש"בעלי חיים לא נידחין".
- הגמרא **מקשה** שוב: הרי אפילו לפי השיטה ש"בעלי חיים לא נידחין", כולם מודים ש"שחוטין – נידחין" (קורבן שנשחט ונפסל – דחוי לעולם). אם ככה, איך ייתכן שבמשנה אחרת (שעוסקת באיברי עולות תמימות שהתערבבו עם איברי בהמות בעלות מום), **רבי אליעזר** מכשיר בדיעבד, ואומר שאם כבר הקריבו ראש אחד, תולים בו את הפסול ומקריבים לכתחילה את כל השאר? הרי הם כבר שחוטין! (הגמרא **תתיר** בדף הבא **שרבי אליעזר** סובר **כחנן המצרי**, שגם שחוטין לא נדחים).